

ОНОРЕ, А ДЕ БАЛЬЗАК?

П'єса на дві дії

Дійові особи:

1. ЕВЕЛІНА ГАНСЬКА (ЕВА) – польська графиня, коханка Оноре де Бальзака.
2. ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАК (БАЛЬЗАК) – французький письменник.
3. КНОТЕ – лікар Ганської.
4. АННА МНІШЕК (АННА) – дочка Ганської.

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА 1

На сцені ЕВА читає листи про себе – хмуриться,
всміхається.

ЕВА. Дивно, навіть коли він от-от приїде, я однаково чекаю від нього листів. (*Продовжує читати, починає вимовляти вголос, ніби хоче почути, як це звучить*). «О, моя незнана любове! Не бійся мене, не вір поголосу, який про мене йде! Я лише дитя, це і все, дитя навіть легковажніше, ніж ви гадаєте... Жінка завжди була для мене мрією, але тільки-но я простягав до неї руки, на мене чекало розчарування...» Розчарування...

Входить АННА у якомусь чудернацькому капелюшку,
крадькома підходить ззаду, зазирає через плече.

АННА. Ось де ви заховалися, мамо. (*Цілує її*). Пошту привезли?

ЕВА. Ні, це давнє, від нього...

АННА (*з докором*). Знову гортаєте пожовклі сторінки...

ЕВА. От послухай...

Хоче щось зацитувати, але АННА різко уриває.

АННА (*іронічно*). Я вже слухала сто п'ятдесят разів. З половиною. Може, досить?
Погляньте, будь ласка, як мені в новому капелюшку?

Демонструє.

ЕВА (*скептично*). Як на мене – в ньому можна хіба що в полі снопи в'язати, а не зустрічати гостей з Парижа...

АННА (*ображена, але не показує цього*). Шкода. Я приготувала його саме для зустрічі Більбоке. Це паризька мода. Але якщо тобі не подобається... (*Вишуканим жестом кидає капелюх у куток*). Буду чарувати своїм розкішним волоссям...

ЕВА (*гнівно*). Анно!

АННА. Що таке? Хіба ви не казали завжди, що воно в мене розкішне?

ЕВА. Не блазною. Я так хвилююся, Анно. Він уже мав бути тут, а раптом щось сталося?

АННА. І що такого могло статися з Більбоке?

ЕВА. Що завгодно: серцевий напад, війна, ураган чи нова геніальна ідея... І будь ласкава, називай його паном Бальзаком, принаймні Оноре, але не Більбоке!

АННА. Чому? Він же називає вас вовцюжкою, вовчихою, вовчучкою чи як там ще...

ЕВА (*всміхається*). Це зовсім інше... Все-таки це знаменитість...

АННА (*гостро*). Блазні теж бувають знаменитими...

ЕВА. Анно! Я й так уся на нервах. Розумієш, доню, Оноре буде вперше у Верхівні, а він такий естет...

АННА. Естет?! Згляньтеся, у нього смаки, як у шинкаря, що забагатів на горілці...

ЕВА (*холодно*). Анно, у кого ти навчилася таким жадливим виразам?

АННА. Мені просто неприємно бачити, як аристократи запобігають перед плебеями!

ЕВА (*іронічно*). І ти вважаєш себе аристократкою?

АННА. Я – дружина графа Георга Мнішека і спадкоємиця графа Вацлава Ганського, одного з найзаможніших і найзнатніших у Польщі.

ЕВА. Спадкоємиця Вацлава Ганського – я, і я поки що жива, а ти лише моя дочка. Я гадала, ти вмієш відрізнити справжнє золото від фальшивого... Але помилилася.

АННА. Який пафос! Я розумію, мій тато не був подарунком, і ви мусили шукати розваг... але тепер...

ЕВА. Що ти знаєш? Як ти можеш так говорити про покійного батька?!

АННА. Принаймні, я його не зраджувала!

ЕВА (*рвучко підводиться і, ледве стримуючи себе, одходить до вікна, не дивлячись на дочку*). Я не дозволю тобі розмовляти зі мною в такому тоні.

АННА. Якщо правда вам неприємна, я не скажу ні слова. Я можу взагалі поїхати звідси (*іронічно*), щоби не псувати враження про Верхівню у вельмишановного гостя!

Робить блазенький реверанс і хоче йти.

ЕВА. Зупинися!

АННА повертається і пильно дивиться на матір.

ЕВА (*тихо*). Я прошу тебе, не йди проти матері... (*Чути іржання коня, вона визирає у вікно*). Хтось приїхав... (*Блідне*).

АННА (*помічає, що їй погано, кидається до неї*). Мамо, що з вами?

Веде до крісла, та зсовується в нього.

ЕВА. Нічого, трохи запаморочилося в голові, зараз минеться. Це, напевно, він... Анно (*дивиться благально*), треба гідно зустріти гостя...

АННА (*починає кричати до слуг*). Негайно зберіть музикантів, накажіть грати оркестрові! Вишикуйте слуг, приготуйте хліб та сіль, з рушником, звісна річ!

ЕВА (*насилу підводиться*). Анно, зачекай, навіщо така помпезність? Це не шляхетно. Автор «Людської комедії» може нас не зрозуміти...

АННА (*іронічно*). У нас же – світова знаменитість!

ЕВА (*голосно*). Накажіть замовкнуті оркестрові! Одпустіть слуг!

СЦЕНА 2

З'являється лікар КНОТЕ.

КНОТЕ. Вітання вельмишановній пані графині і вам, пані Мнішек.

ЕВА (*подає руку*). Раді вітати вас у нашому домі, пане Кноте.

АННА. Добридень, пане лікарю. Перепрошую, а це – ваш екіпаж?

КНОТЕ (*зазирає у вікно*). Так, мій, а що сталося? Слуги так метушилися...

АННА. Ми сплутали вас із паном Бальзаком. І хотіли зустріти з такою помпою! (*Пирскає зо сміху*). Хіба вам не приємно відчутися себе в ролі знаменитості?

КНОТЕ. Так, звісно, але все-таки волію залишатися самим собою.

ЕВА. Не будьте таким скромним, ви – знаменитий лікар, пане Кноте.

АННА. На жаль, я змушена вас полишити...

ЕВА. Анна хотіла трохи прогулятися, але мені здається, піднявся вітер.

КНОТЕ. Ні-ні, ніякого вітру, там напрочуд...

ЕВА. Але які хмари! Погода може зіпсуватися будь-якої миті. (*АННА на порозі*). Ти ризикуєш здоров'ям, Анно, лишися, виходити небезпечно. Погляньте, пане лікарю, вона така бліда...

АННА. Гарзд, мамо, я не поїду. Але я краще відпочину в себе...

Виходить.

КНОТЕ. Здається, я трохи невчасно...

ЕВА. Навпаки, пане Кноте, ви завжди з'являєтеся доречно. Мені от щойно так запаморочилося в голові, і серце досі калатає. У вас є щось заспокійливе?

КНОТЕ. Звичайно, пані графине. (*Виймає ліки з малої валізки, готує*). У вас, я бачу, донечка з характером?

ЕВА. Так, характеру могло бути й трохи менше... Вона добра дівчинка, просто не здатна змиритися з думкою, що у матері може бути власне життя... Скажу вам по секрету, от-от має приїхати Оноре де Бальзак.

КНОТЕ. Це вже давно не секрет, я це чув принаймні від трьох ваших сусідів. І навіть читав про це в газеті.

ЕВА. Справді? Ні, ви тільки подумайте!

КНОТЕ. Вона навіть зі мною, ця газетка. (*Ставить приготований напій, розгортає газету і цитує зі статті*). «Письменник виглядав маленьким, доволі товстим чоловіком, за виразом обличчя – пекар, за грацією – чоботар, шириною в плечах – бондар, за манерами – нотаріус, одягнутий, ніби обласканий долею шинкар...» Гарненький образ... (*ГАНСЬКА спохмурніла*). Прошу, малими ковтками.

Дає їй зроблений напій, вона п'є.

ЕВА (*намагається всміхнутися*). Цікаво, і про що ж сусіди пліткують?

КНОТЕ. Не звертайте уваги, всілякі дурниці. Як завжди все перебільшують. *(Сміється)*. Буцімто ви хочете заміж за Бальзака, уявляєте?

ЕВА *(завмирає)*. І що ж тут такого неймовірного?

КНОТЕ. Невже ви справді хочете?..

ЕВА. Не знаю, не знаю... Я ще не вирішила. Ви зробите масаж?

КНОТЕ. Так, звісна річ. *(Заходився робити, в цьому є щось інтимне)*. Я розумію вас, пані графине, почуття холонуть з роками.

ЕВА. У шлюбі – можливо. Тому я й уникала цього. Боялася втратити...

КНОТЕ. Втратити, вийшовши заміж? Ви дуже оригінальна жінка.

ЕВА *(підводиться, ходить, захоплена думкою)*. Ні, я просто знаю натуру пана де Бальзака. Він любить творити нечувані перепони, щоби мужньо переборювати їх. Легко бути жінкою-мрією, як Беатріче – раз з'явитися і померти. Але хто пам'ятає законну жінку Данте? Я була легендою, та одному Богові відомо, чого це мені коштувало. І перекреслити це одним жестом?

КНОТЕ. Ви розумна жінка. Я зовсім не знаю пана де Бальзака. Але шлюб із письменником – ви розумієте... Митці – страшні егоїсти, не здатні кохати по-справжньому. Їх треба оберігати і опікати, витягувати з неприємностей... Бальзак – геній фантазії, і в його уяві стільки прекрасних жінок, що боюся, простим смертним вже немає місця. Адже весь ваш роман – це листування, короткі зустрічі, випадкові побачення. Близькість може розчарувати. І ви станете однією з багатьох... Ви в душі – актриса і маєте право на власний театр.

ЕВА *(вражена, підводить на нього очі)*. Спасибі вам.

КНОТЕ. Помилуйте, за що?

ЕВА. За правду, якої я боялася в собі.

КНОТЕ. А я знаю людей, принаймні одну людину, для якої ви назавжди залишитесь однією-єдиною...

ЕВА. Що ви маєте на увазі?

КНОТЕ *(підводиться і ходить по кімнаті)*. Невже ви не помічаєте? *(Присідає біля її колін)*. А коли помічаєте, як можете бути такою жорстокою? *(Стає на коліна)*. Я кохаю вас, Евеліно...

Чути іржання коней, ЕВА кидається до вікна.

ЕВА *(дивиться вниз)*. Це він. Це вже напевне він.

КНОТЕ *(підводиться, з іронічною і гіркою посмішкою)*. Тепер і Верхівня, а разом з нею і ваш покірний слуга, скромний лікар Кноте, навіки закарбуються в історії людства.

ЕВА *(серйозно)*. Ви даремно іронізуєте, пане лікарю. І попереджую вас, якщо по приїзді пана де Бальзака ви переступите межу... у своїх емоціях, попри всю симпатію і дружбу, наголошую, дружбу, нам доведеться навіки прощати-ся, запам'ятайте це.

КНОТЕ *(холодно і сумно)*. Запам'ятаю...

ЕВА *(вже м'якше)*. Мені б цього дуже не хотілося. *(Знову дивиться вниз)*. Боже, його ж ніхто не зустрічає. *(Кидається до дверей, але, згадавши щось, озирється до КНОТЕ)*. Де Анна? Вона хоч не поїхала?

КНОТЕ *(іронічно)*. Анна, напевно, ніяк не може вибрати найкращу сукню. Верхівня – не Париж, але й тут в історію варто входити зі смаком.

ЕВА *(безсило сповзає в фотелі)*. Ці сукні і без будь-якої історії її коли-небудь згублять.

КНОТЕ. Якщо не її, то її чоловіка – однозначно.

ЕВА. Краще б вона організувала прийняття. У мене знову паморочиться голова...

КНОТЕ *(кричить до слуг)*. Накажіть грати музиці!

ЕВА *(нервово)*. Не треба музики! *(Спокійніше)*. Я не хочу музики...

СЦЕНА 3

На порозі з'являється безмовний БАЛЬЗАК, спершу непомічений.

ЕВА. Оноре...

БАЛЬЗАК *(завмирає, потім проходить через кімнату до ЕВИ, припадає на коліно і цілує її руку, підводиться, стає заду, обнімає АННУ і ЕВУ)*. У-у-у. А тепер, мої любі вовчиці, ви навіть не уявляєте, як за вами сумував ваш старий вовк! Ево, Анно, разом: у-у-у!

АННА *(сміється)*. У-у-у-у!

ЕВА *(жартівливо гнівається)*. Оноре, не будьте дитиною!

БАЛЬЗАК *(враз міняє тон, удавано серйозно)*. Гаразд, я буду страшенно дорослим. Шановні пані і панове, дозвольте засвідчити безмежну повагу і невимовну радість бути при-сутнім у вашому вельмишановному товаристві...

Вклоняється на всі боки.

ЕВА. Як можна бути таким несерйозним...

БАЛЬЗАК. Ще більш серйозним? Згляньтеся, це неможливо! Щось я не бачу молодших представників вовків...

АННА (*зітхає*). Георг вічно у справах і роз'їздах.

БАЛЬЗАК (*цілує їй руку*). Як можна залишати таку красуню – він ризикує... (*Повертається до КНОТЕ, так само жартома*). А із цим вовком ми, здається, ще не ро-дичалися?

ЕВА. Пан Кноте, наш лікар і давній друг.

КНОТЕ. Радий познайомитися зі славетним романістом, який змусив сміятися і плакати увесь світ...

ЕВА. Пан Кноте – знаменитий фахівець своєї справи, навчався у Берліні, і ваш палкий шанувальник – читав майже всі ваші твори.

БАЛЬЗАК (*до КНОТЕ*). Надзвичайно приємно. Справжній читач трапляється ще рідше, ніж письменник. Та й у моїх руках душі химерні, а у ваших – справжні.

КНОТЕ. Вважатиму за честь бути корисним для вас, передусім як фахівець.

БАЛЬЗАК. Шановний лікарю (*розуміє натяк, бере лікаря під руку*), ви знаєте, хто найбільший чаклун не лише у Франції, а й в усій Європі?

КНОТЕ. Легендарний Балтазар?

БАЛЬЗАК. Ціную вашу обізнаність. Так-от, Балтазар напрозорив, що мій життєвий шлях буде таким тривалим, що вік нинішнього Бальзака здаватиметься дитинством порівняно до віку того Бальзака, який все ж таки колись спочине. Тож чи має сенс говорити про лікування, яке ви мені так люб'язно запропонували?

Полишає розгубленого КНОТЕ, який повертається до вікна.

ЕВА. Незважаючи на пророцтва, ви, певно, втомилися з дороги?

БАЛЬЗАК. Я – ні, але дорога від мене.

АННА. Як вам Верхівня?

БАЛЬЗАК. О, це справжній Лувр! Скільки разів я марив нею, але реальність величніша... Я зачарований. Ні, Бальзак може описати почуття будь-кого, але висловити те, що від-чуває Бальзак – не може ніхто!

КНОТЕ (*визирає у вікно*). Перепрошую вельмишановне товариство, але там надворі слуги принесли якусь споруду. Боюся, її зараз розтрощать на друзки...

БАЛЬЗАК. О, я ж забув найголовніше – мій подарунок вам. Це старовинний годинник.

АННА (*теж визирає*). Який він великий!

БАЛЬЗАК (*розходитьсь*). Так, це унікальний екземпляр! Таких усього два чи три в Європі, та й ті у коронованих осіб. Мені просто шалено пощастило – я перехопив його під носом у трьох конкурентів. Гей, несіть-но його сюди!

АННА. Боюся, наші дворові не володіють французькою.

БАЛЬЗАК. Нічого, мова жестів не знає кордонів.

Показує, що його треба нести.

ЕВА. Норе, ваша пристрасть до антикваріату вас колись згубить.

БАЛЬЗАК. У мене є лише одна пристрасть, пані Евеліно... І ввжатиму за честь бути згубленим...

КНОТЕ (*дивиться у вікно*). Боюся лише, він не пролізе у ці двері.

АННА. Справді, доведеться викликати вашого шуряка-інженера.

БАЛЬЗАК. Невже дійсно не пролізає? Справді... Зрештою, хай стоїть там. (*Знову показує жестами слугам, щоби залишили*). В ньому можна ховатися від дощу.

АННА (*лукаво-захоплено*). Це, мабуть, так романтично – ховатися від дощу в годиннику.

КНОТЕ. А це залежить від того, з ким ховатися.

БАЛЬЗАК. О, ви ще не чули, як він робить «ку-ку»! Це просто чудо якість, а не «ку-ку».

АННА. Здається, саме «ку-ку» нам і бракувало для повного щастя.

БАЛЬЗАК (*виймає кишенькового годинника*). Правда, доведеться трохи почекати.

АННА. Щастя можна чекати довго, правда, мамо?

ЕВА (*гнівно дивиться на АННУ*). Нічого, ми почекаємо, а ви тим часом розкажіть нам про останні паризькі новини.

БАЛЬЗАК. О, я ледь не помер там з туги і нудьги.

АННА. А як же театри?

БАЛЬЗАК. Не нагадуйте мені про ці балагани. Який нікчемний репертуар! Вони просто ще не досли до моїх п'єс.

КНОТЕ. А як справи на біржі? Що чути про акції заліз-ничних компаній?

БАЛЬЗАК. Чудово! Тобто зараз впали, але ось-ось почнуть рости.

ЕВА. Анно і ви, пане лікарю, пан Бальзак з дороги і напевно мріє про відпочинок. *(До БАЛЬЗАКА)*. З вашого дозволу вас проведуть до відведених апартаментів.

БАЛЬЗАК. Де здійсниться найзаповітніше...

СЦЕНА 4

Напівморок, кімната БАЛЬЗАКА.

ЕВА *(тихо)*. А ось тепер – музика...

Починає грати романтична старовинна музика.

БАЛЬЗАК. Ево, любе моє вовчисько, нарешті ми вдвох... *(Цілує їй руки)*. Запалимо трохи більше світла – я не можу надивитися на тебе.

ЕВА. Ні, я прошу, най буде так... *(Сумно)*. Бачиш, я стала боятися яскравого світла – щоб ти не розгледів, скільки мені років, Норе. Півтемрява добріша до жінок...

БАЛЬЗАК. Ево, ти напрошуєшся на компліменти, я вгадав? Ти моя найяскравіша зірка, моя і досі нерозгадана Чужоземка.

ЕВА *(замріяно)*. Чужоземка... Так я тобі підписувала свої перші листи...

БАЛЬЗАК. А ти пам'ятаєш, коли і звідки ти надіслала свій перший лист?

ЕВА. Дай-но згадаю... Ні, а чому ти питаєш?

БАЛЬЗАК. 28 лютого 32-го року, Одеса.

ЕВА. Феноменально!

БАЛЬЗАК. Я знав його напам'ять.

ЕВА. А пам'ятаєш нашу першу зустріч у малесенькому Невшателі? Як було гарно...

БАЛЬЗАК. Ти була у фіалковій сукні – ніби вгадала мій улюблений колір. А я тоді ходив мов божевільний і два дні повторював: «Господи, що вона про мене подумає?»

ЕВА *(сміється)*. А я тоді думала, чи справді ти закохався, чи мені лише здалося...

БАЛЬЗАК. Дай я поцілую цю ямку на шії, оце гніздечко поцілунків...

ЕВА. Не будь дитиною, Норе.

Уникає його.

БАЛЬЗАК. Хочеш, я зачиню двері?

ЕВА. Ні, облиш, не зараз...

БАЛЬЗАК *(іронічно)*. Ти боїшся привида Ганського?

ЕВА *(з докором)*. Норе!

БАЛЬЗАК. Мені нема чого боятися. Я жодного разу не затьмарив свою думку злими побажаннями... *(Блазює)*. А ну ж бо я викличу його на герць!

ЕВА. Норе, ти забуваєшся! Це все-таки його дім. Пам'ятаєш, ти надіслав мені листа після його смерті?

БАЛЬЗАК. Так, ти тоді написала, що я вільний, але я став невільником! Я думав, що збожеволію! Я не розумів, чому ти образилася, що сталося...

ЕВА. А ти пам'ятаєш, що ти привітав мене, ніби зі святом – з його смертю?

БАЛЬЗАК. Так, тоді Балтазар напрозорив мені, що я отримаю щасливого листа. Хіба це не був крок до нашого щастя?

ЕВА. Смерть людини, з якою я прожила стільки років, батька моєї дитини – не може бути святом. Тому я не писала...

БАЛЬЗАК. Прости мені, Ево, не гнівайся. У тебе велике серце... Я був таким самотнім у Парижі, безмежно самотнім... Я боявся лише одного – померти без тебе...

ЕВА *(добрішає)*. Не таким вже самотнім ти був... А ця твоя економка?

БАЛЬЗАК. Зглянься, Ево, невже ти досі не забула цей дріб'язковий випадок?

ЕВА. Дріб'язковий?! На карту була поставлена моя честь, вона шантажувала мене моїми листами, які ти порозкидав...

БАЛЬЗАК. Ево, вона викрала їх!

ЕВА. Вона називала себе пані Бальзак – і, певно, мала підстави...

БАЛЬЗАК. Вовчихо, невже ти всерйоз ревнуєш мене? *(Сміється)*.

ЕВА. Ні, але...

БАЛЬЗАК. Евеліно, це все одно, щоб я тебе ревнував до... лікаря Кноте. Це смішно. Давай не будемо сваритися. Ми так довго чекали на цю зустріч. Що тобі зробити, щоб ти не сердилася? Хочеш, я стану на коліна

і знову освідчусь тобі у коханні? (*Стає, ЕВА всміхається*). А хочеш, я знову запро-поную тобі свою руку і серце?

ЕВА. Щоб я знову сказала тобі: зачекай?

БАЛЬЗАК (*рвучко схоплюється*). Чому? Чому «зачекай?» Я не можу більше чекати! Я прожив стільки життів, пере-страждав, переборов – я страшенно старий, Ево. Я не маю часу чекати – я живу у борг, я дихаю у борг... Я чекав на тебе все життя. Ти – фата моргана, а не жінка..

ЕВА. Послухай, Норе, якщо ми кохасмо одне одного стільки років, навіщо одружуватися? Що це змінить? Хіба це має значення у нашому віці?

БАЛЬЗАК. Евеліно... Я хочу назвати тебе своєю жінкою – перед Богом і людьми. Це моя мрія відтоді, як я вперше побачив тебе, я не загубив її за стільки років. І я буду домагатися цього до останнього подиху...

ЕВА. На шлюб з іноземцем потрібен дозвіл царя.

БАЛЬЗАК. Хіба тепер це не формальність?

ЕВА. Ні, це дуже серйозно. І я не певна, чи він дасть його.

БАЛЬЗАК. Але чому, Ево? Я не розумію. Це якесь раб-ство...

ЕВА. Я володію землею, яку не захочуть віддавати іно-земцеві.

БАЛЬЗАК. Але ж я не звичайний іноземець. Моє ім'я знамените на всю Європу.

ЕВА. Саме тому. Ти неблагоннадійний іноземець, непередбачуваний...

БАЛЬЗАК. Вовчичко, чому ти народилася в такій божевільній країні? Невже немає виходу? Пам'ятаєш, ми хотіли обвінчатися таємно? Може, спробувати?

ЕВА. Тоді я втрачу все. (*Іронічно*). Скажи, а ти візьмеш мене таку, графиню без графства?

БАЛЬЗАК (*опускає очі*). Мені потрібна тільки ти, вовчихо... Але я не хочу щоб ти йшла на такі жертви заради мене... Давай-но спробуємо подати на дозвіл. Якщо вже не дадуть, ми щось вигадасмо... Я обіцяю тобі, що буду дуже благоннадійним і не влізатиму в авантюри...

ЕВА. Я надішлю прохання до імператора...

БАЛЬЗАК. Вовчихо...

Обнімає її, вона мимоволі відповідає.

Затемнення.

СЦЕНА 5

Та сама кімната. КНОТЕ виймає і розглядає скрипку. Входить АННА.

АННА. Ви знову поповнили вашу колекцію скрипок, пане Кноте?

КНОТЕ. Так, в ній є якийсь секрет, але який – ще не збагнув.

АННА (*розглядає скрипку*). Напевно, коштовна річ? Старовинна...

КНОТЕ. Ні, просто стара, трапилася майже за безцінь, так, випадково... А інструмент і справді унікальний. Я вам зараз покажу...

АННА (*з посмішкою*). Я все одно не розуміюся на цьому... Невже ви справді не граєте на скрипці?

КНОТЕ. Хіба що зовсім трішечки – не маю слуху... (*Ховає скрипку*). Знаєте, а цей дім трохи схожий на скрипку. Нарешті сюди приїхав музикант – і він заграє...

АННА (*з насмішкою*). Ви палкий шанувальник Бальзака?

КНОТЕ. Море енергії, а який талант!

АННА. Справді, а скільки шарму! З ним весело і легко...

КНОТЕ. Тоді ви, напевно, дуже раді, що пан Бальзак надіслав прохання до імператора про дозвіл на шлюб із вашою матінкою?

АННА (*пауза, змінюється на обличчі*). Ви, певно, жартуєте?

КНОТЕ. Жартую? Згляньтеся, я не прихильник розіграшів. Хіба вона вам цього не казала? (*АННА заперечно хитає головою: «Ні»*). Невже я мимовільно виказав таємницю?.. (*Говорить тихіше і таємничіше*). Зізнайтеся, Анно, приїзд

вельмишановного гостя вас не дуже тішить...

АННА. З чого це ви взяли?

КНОТЕ. З вашого красномовного погляду. Послухайте, Анно, відкиньмо всі умовності і будьмо відвертими. Здається, наші інтереси збігаються.

АННА. Що ви маєте на увазі?

КНОТЕ. Те, що й ви.

Пауза.

АННА. Це напевне, що їхнє прохання надіслане?

КНОТЕ. Абсолютно. Я бачив на власні очі. Випадково...

АННА (з надією). Але ж їм можуть відмовити?

КНОТЕ. А можуть і дозволити.

АННА. Але доти нам нема чого боятися. До того ж наш імператор недолюблює французів. І скажу по секрету, я взагалі нічого не боюсь.

КНОТЕ. Вам би народитися у часи амазонок! Але все-таки Бальзак завжди домагався того, чого прагнув.

АННА. З точністю до навпаки. Він завжди прагнув багатства, але його борги лише зростали... (*Zimxae*). Але татан! Така легковажність у її віці!

КНОТЕ. О, ви, молоді, надто жорстокі до нас, старшого покоління. І чомусь вважаєте, що тільки ви здатні кохати...

АННА (*розпалюючись усе більше*). Хто забороняв їй кохати? Ні, я ще розумію, завести собі божемного милого друга, такий собі літератор, як він, прагне вирішувати за рахунок татан...

КНОТЕ. Я чув, це дійсно-таки астрономічна сума.

АННА. Правда, не думаю, що татан буде платити...

КНОТЕ. Якщо шлюб відбудеться, то доведеться. У нього просто немає іншого виходу. І потім, всі ці злиденні родичі... А ваш чоловік захопився картярськими забавами...

АННА. Не ятріть мої свіжі рани...

КНОТЕ. Гадаю, у ваших інтересах не допустити цього необачного кроку. Поки ваша матінка сумнівається, а вона у сумнівах – будьте певні...

АННА. Не розумію, а який ваш інтерес у цьому?

КНОТЕ. Ви близькі мені люди, і я хочу допомогти вам.

АННА. Тільки не переконуйте мене у благочинних намірах. Я все одно не повірю.

КНОТЕ. Гаразд, вважайте, що я не хочу втрачати най-кращого клієнта і міняти стиль життя. Так – зрозуміло?

АННА. Більш-менш. І що ви пропонуєте?

КНОТЕ. О, це тонка справа... (*Тихо*). Наочно показати, що Бальзак – зовсім не святий та божий...

АННА. Гадаю, ревності – серйозна підстава для ускладнення стосунків.

КНОТЕ (*зовсім тихо*). І я навіть знаю особу, здатну викликати ревності. (*Хтиво посміхається до АННИ*). Молоду, чарівну, спокусливу...

АННА. Ні, я не можу...

КНОТЕ. Я тим більше...

АННА. В нашому маєтку доволі гарних служниць...

КНОТЕ. Це – несерйозно... І втаємничувати в це когось, особливо слуг – ризиковано...

АННА. Але мені це якось... Розумієте?

КНОТЕ. По-перше, ви виступатимете в ролі жертви. По-друге, ви – дочка. Ну, погудить вас трішки, і то все. А шлюбу не буде. І потім, ви самі казали, що нічого не боїтеся. Невже вам не хочеться віддатися виру життя, пограти з вогнем?

АННА. Але ж я можу завдати їй болю...

КНОТЕ. Це жертва заради неї самої, її порятунку.

АННА. Гаразд, я подумаю...

КНОТЕ. Не зволікайте – потім буде пізно.

АННА. А яка ваша роль?

КНОТЕ. Пані Ганська має опинитися в потрібний момент у потрібному місці. Домовимось про систему знаків.

АННА. Гаразд, про деталі – пізніше. Ви випадково не хочете випити шампанського?

КНОТЕ. Хочу – і не випадково!

Виходять.

СЦЕНА 6

До вітальні заходять БАЛЬЗАК і КНОТЕ.

БАЛЬЗАК. Уявляєте, пане Кноте, тільки-но я перетнув кордон України, начальник митниці пан Ханкель запросив мене пообідати «чим Бог послав». Зізнаюсь, хоч я і об'їздив уже пів-Європи, мені ще не доводилося зустрічати таких гостинних начальників митниці, яким би так щедро подав усього Бог.

КНОТЕ. Напевно, якби ви були начальником нашої митниці, то також не були б у накладі. І що ж, вам сподобалося частування?

БАЛЬЗАК. Так, а найбільше мене вразив дивовижний український борщ, вартий страви Богів.

КНОТЕ. Пане Бальзаку, а чи плавав у тому борщі півень?

БАЛЬЗАК. Півень? Гм-м... не пам'ятаю. Може, курка?

КНОТЕ. Тоді ви не їли справжнього українського борщу. Бо в справжньому – мусить плавати півень. Наголошую, півень, а не якась там курка.

БАЛЬЗАК. Перепрошую, а як ви відрізняєте півня від курки?

КНОТЕ. Пане Бальзаку, невже ви не знаєте, чим півень відрізняється від курки?

БАЛЬЗАК. Гм-м... У теорії, звичайно, знаю, але от у борщі... Добре, коли трапиться такий орган, який розрізняє, а коли – навпаки?

КНОТЕ. Тоді за смаком. І за фактурою. І за відтінком.

БАЛЬЗАК. Це дуже складно, напевно.

КНОТЕ. Що ви, простіше простого... Але найважливіше, аби півень був молодим.

БАЛЬЗАК. А як визначається вік півня у борщі?

КНОТЕ. По зубах.

БАЛЬЗАК. Стривайте, а хіба у півня є зуби?

КНОТЕ. Ні, але вони є у мене і у вас...

Ввічливий сміх, пауза.

БАЛЬЗАК. До речі, я чув, що ви колекціонусте скрипки?

КНОТЕ. Так, у мене їх понад п'ятдесят. А я чув – у вас колекція шаф?

БАЛЬЗАК. О ні, це не колекція, так, просто збираю... Я сподіваюсь найближчим часом почути вашу гру на скрипці.

КНОТЕ. Згляньтеся, та ж я не вмію грати на скрипці!

БАЛЬЗАК (*зневірений*). Не вмієте?! Цікаво, тоді для чого ви їх збираєте?

КНОТЕ. А для чого ви збираєте шафи?

БАЛЬЗАК (*знизує плечима*). Шафи... У шафах зазвичай щось зберігають.

КНОТЕ. У скрипці, якщо це справжня річ, зберігається шматочок душі майстра.

БАЛЬЗАК. О, то ви колекціонер людських душ?

КНОТЕ. А ви, за старовинною приказкою, – кістяків?

БАЛЬЗАК (*сміється*). Пропоную випити за колекціонування як за стан душі! По філіжанці кави.

КНОТЕ. Дякую, але я утримаюся від спокуси. І вам би з вашим серцем не радив...

БАЛЬЗАК (*махнув рукою*). Я без кави не людина, а медуза. І потім – це лише третя філіжанка. Це навіть Евеліна мені дозволяє. Зізнаюся, якось я хотів попиту кави потай – це була б уже четверта. Наївно сподівався домовитися зі слугами на кухні.

КНОТЕ. Що ж – не вийшло?

БАЛЬЗАК. Яке там! Бачили б ви, що вони зробили з кавою! Просто залили її окропом.

КНОТЕ (*всміхається*). То це просто кава по-польськи.

БАЛЬЗАК. Це глум, паплюження і знущання над кавою. І ще ці жалюгідні кавинки, які застряють на зубах. А коли я попросив міцнішої, вони долили туди якоїсь гидоти.

КНОТЕ. То, напевно, горілка. Ви ж не скажете, що вона не міцна.

БАЛЬЗАК. Не сипте перцю на хвіст. Я намагався пояснити, що мені треба каву по-турецькому, цей шибеник, мій слуга... вирядився турком – намотав якесь рядно на голові, склав руки і почав бити поклони.

Демонструє, як саме.

КНОТЕ (*сміється*). І чим це закінчилося?

БАЛЬЗАК. Я вигнав його втришия, але довелося випити тієї гидоти, якій немає назви.

КНОТЕ. Які жертви заради жіночої примхи, пане де Баль-зак. Давайте вип'ємо за холосте життя і чоловічу дружбу – з вашого дозволу, чогось міцнішого... А то як одружиться чоловік – прощай свобода...

БАЛЬЗАК. О ні, Евеліна піклується про мене – і я ціную це.

КНОТЕ. Так, я вам щиро заздрю, заради вас графиня була здатна на такі жертви...

БАЛЬЗАК. Що ви маєте на увазі?

КНОТЕ. Хоча б раптову загибель Ганського.

БАЛЬЗАК. Стривайте, чому раптово, адже він помер від хвороби, хіба ні?

КНОТЕ. Я констатував смерть від хвороби, а що мені ще лишалося? Ви мене розумієте?

БАЛЬЗАК. Чесно кажучи, не дуже...

КНОТЕ. От тому я й піднімаю цей келих за затятих холостяків – як оце ми з вами.

БАЛЬЗАК. Я зовсім не затятий, я тимчасово вимушений, доки ваш імператор...

КНОТЕ (*уриває, тихо*). Драконів добре обговорювати в Парижі, а не тут, де і стіни мають вуха, не кажучи про сусідів. (*Голосніше*). Ліпше змінити тему розмови, а то ви геть зажурилися. Я давно хотів поговорити з вами про творчість. Напевно, критики рідко бувають одноставними в аналізі творчості непересічних літераторів...

БАЛЬЗАК (*пожсвавлено*). Авжеж, критики постійно мріяли зняти з мене скальп, а я завжди мріяв пити вино з їхніх черепів. Ха-ха-ха!

КНОТЕ. Пити вино з черепів? Який образ! Бравіссімо!!! Вино і кров. А довкола самі критики. А потім келихи з черепів! Ціную ваш вишуканий смак. Але в одному мисливці за вашими скальпами – одностайні. Ви надміру захоплюєтеся змалованням тріумфу зла!

БАЛЬЗАК (*після маленької паузи*). Продовжуйте, лікарю, я вас уважно слухаю.

КНОТЕ. Прислужники зла, як-от Растіньяк і де Марсе у ваших романах, досягають такої величі, що викликають водночас захват і жах, а світлі постаті – Луї Ламбер, д'Артез, Рабуртен – приречені на невдачі. Хіба це справедливо?

БАЛЬЗАК. Любий пане Кноте, життя найбезжалісніше саме до найкращих людей.

КНОТЕ. Але яку мораль ви пропонуєте молодим шанувальникам вашого таланту?

БАЛЬЗАК. Моральність книги залежить від читача. Адже у нас поняття успіху досить збочене. (*Запалюється*). Хоч би ким ви були, варто вам досягнути успіху – і вас у всьому виправдають! Ваші вчинки самі по собі – ніщо, вся річ у думці про них інших. І от проти цього був спрямований мій най-уразливіший удар! (*Розходився*). І ви не уявляєте, яких ударів я ще завдам. Ось тут, за цим столом! (*Ніби щось пригадує*). Хоча ні, не за цим, а за тим, який стоїть у моєму кабінеті. (*Підводиться*). Дозвольте полишити вас, бо мушу торувати шлях до успіху...

Рвучко виходить, залишивши трохи розгубленого Кноте.

КНОТЕ (*навздогін*). Успіхів вам...

СЦЕНА 7

БАЛЬЗАК у своїй кімнаті, працює над текстом. Стук у двері. Він відчиняє. На порозі – АННА.

ОНОРЕ. Аннет, яка честь, цілую кінчики ваших крилець, янголе мій.

АННА. Перепрошую, що порушую ваше усамітнення, але у мене до вас страшенне прохання.

ОНОРЕ. Страшенне? Я вже боюся. Але заради вас готовий на все і завжди.

АННА. Може, це розсмішить вас, але не смійтеся. Я так давно хотіла підглядіти, як ви працюєте, як народжуються образи... Можна, я тихесенько посиджу і подивлюся?

ОНОРЕ (*спантелечений*). Звідкіля цей пітет до сміття в моїй голові, Анно? Як ви це уявляєте, що образи літають по кімнаті й випадково сідають на мою макітру? Залізають у вуха?

АННА (*знижує плечима*). Не знаю. Але мені так цікаво! Я сидітиму тихенько-тихенько, як мишка. І не шумітиму ані-трішки.

ОНОРЕ. І що з вами накажете робити, пані Мнішек? Сідайте у куток і сидіть, коли так закортіло. За п'ять хвилин занудьгуєте і втечете.

АННА. От і не втечу.

БАЛЬЗАК знижує плечима і справді захоплюється роботою: хмуриться, щось мугикає під ніс тощо. АННА вдає, що дуже цікавиться кожним його жестом. Збоку це виглядає доволі кумедно.

АННА. Перепрошую, а можна вас запитати?

ОНОРЕ (*насилу відволікається*). Запитати? Можна. А про що?

АННА. У вашій «Фізіології шлюбу» написано, що чоловік вміє грати на почуттях жінки не більш вправно, ніж орангутанг на музичному інструменті...

ОНОРЕ (*сміється*). Справді написав? Це було так давно, але ви, жінки, такі злопам'ятні, що відразу підхоплюєте такі речі...

АННА. Адже писали ви, а не я, а я лише хотіла запитати про почуття. Що ви мали на увазі під «почуттями»?

ОНОРЕ (*здивовано*). Почуттями? Те, що і всі, напевно.

АННА. О, ні, під цим можна розуміти і душевні переживання, і просто фізичні стани. І те, й інше, розумієте?

ОНОРЕ. Послухайте, моя люба Анночко, я міг би говорити про це годинами, але воно вам треба – заморочувати собі таку милу голівку оцими дурницями? Ліпше заморочити її новою зачіскою.

АННА (*злякано*). Вам не подобається моя зачіска? (*Кидається до люстра*). Вона мені не личить?

ОНОРЕ. Звісно, ні. (*Ображене обличчя АННИ*). Тобто, так, ви чарівні, я геть заплутався. Бачите, я такий самий орангутанг, чи навіть горила, чи цей... гібон. Зачіска – це так, для прикладу... Можна не зачіскою, а сукнею.

АННА знов кидається до дзеркала, а БАЛЬЗАК хапається за голову, зрозумівши, що знову ляпнув дурницю.

АННА (з образою в голосі). Ви не розумієте. Для мене це важливо, а ви... говорите зі мною, як із дурним дівчиськом.

Падає на стілець, охопивши голову руками...

ОНОРЕ (кидається до неї, торкається спини). Анночко, дитино моя, я не хотів вас образити. (Присідає навипиньки, щоби зазирнути їй в обличчя). От нещастячко, ну що вам зробити, щоб ви не гнівалися на мене?

АННА (всміхається лукаво). А ви можете зробити все, що я захочу, як у фантах?

ОНОРЕ. Я сподіваюсь, ви не будете просити мене мукати чи казати хрю-хрю?

АННА. Звісно, ні. (Інтимно). Я вже давно не дитина, дядечку Більбоке, невже ви цього досі не помітили? (Рвучко). Ой, у вас війнка в оці!

ОНОРЕ (кліпає очима). В якому?

АННА. Відгадайте! Як одгадаєте, то можете загадати бажання.

ОНОРЕ (насмішкувато). І воно здійсниться?

АННА (дуже серйозно). Звісна річ. Невже ви цього не знали?!

ОНОРЕ. Гаразд. У лівому. (АННА захоплено киває: «так»). І що тепер? Загадувати?

АННА. Стривайте. (Підводиться, саджає його на своє місце, обнімаючи однією рукою, а другою повертає його голову до світла). Поверніть до вікна. (Дуже обережно і ніжно виймає війнку, гордо простягає руку, показує, що тепер треба дмухати, перетворивши це на цілий інтимний епізод, він дмухає, АННА відступається до вікна і одвертається). Вам пощастило... У мене немає такої війнки...

ОНОРЕ. У вашому голосі стільки туги, Анно, що сталося? Може, я зможу бути вашою війнкою?

АННА (повернулася). Скажіть, під почуттями ви розумієте і фізичний аспект?

ОНОРЕ (спантеличений). Взагалі, так...

АННА. І відчуття від дотиків, поцілунків і так далі?

ОНОРЕ. До якоїсь міри...

АННА (з боєм). Розумієте, я теж не вмю грати на му-зичному інструменті...

ОНОРЕ. З чого це ви взяли?

АННА. Мій чоловік так часто у від'їздах, і мені здається, у нього є інша...

Голос затремтів, вона відвернулася.

ОНОРЕ (обнімає її за плечі). Анно, викиньте з голови, ви прекрасна жінка, гарна, чарівлива, вишукана, ваш чоловік просто не може цього не бачити...

АННА (підходить до нього впритул). А ви, ви це – бачите?

ОНОРЕ. Звісна річ, цього лише сліпий не побачить...

АННА. Спасибі вам... Але мені бракує... музичної віртуозності... От хоча би просто поцілунок. Мені завжди здавалося, що він залежить лише від того, хто... Так?

ОНОРЕ. Звичайно, це найважливіше. Але це лише перший крок. В поцілунку може бути стільки нюансів – це ціле мистецтво...

АННА. Навчіть мене цьому мистецтву.

ОНОРЕ. Але... як?..

АННА (всміхається звабливо). Просто...

ОНОРЕ (розгублено). Але...

АННА (майже пошепки, інтимно). Ви обіцяли мені виконати бажання. Пам'ятаєте? І потім, ми з вами знаємо, що це лише мистецтво, не більше...

АННА підходить упритул, обнімає і наближає губи, БАЛЬЗАК завмирає, не знаючи, що робити. Він стоїть спиною до дверей, і їхня постава виглядає двозначно. В цей момент входять КНОТЕ і ГАНСЬКА, завмирають, АННА вдає, що випрочується, відштовхує БАЛЬ-ЗАКА, той повертається і з жахом помічає ГАНСЬКУ.

ЕВА. Анно, чому ти тут?

АННА. Я... просто проходила повз...

ОНОРЕ. Ево... Анно... (АННА задкує мовчки, не менш налякана поглядом матері). Я...

Всі на порозі, ГАНСЬКА повертається, щоб іти, але БАЛЬЗАК хапається за серце, завмирає і падає, – всі обертаються на звук падіння.

ЕВА. Норе! О Боже! (Кидається до нього, присідає над ним). Лікаря, лікаря сюди!

КНОТЕ. А я і не виходив. (Нахилиється над ним, слухає пульс тощо). Схоже на серцевий напад. Треба перенести його на ліжко. Допоможіть мені.

ЕВА. Це небезпечно?

КНОТЕ. Поки важко щось сказати напевне.

ЕВА. О Мадонно! Анно! Що ти стала? Допоможи!

Заходилися переносити ОНОРЕ.

Затемнення.

ДІЯ ДРУГА

СЦЕНА 7

БАЛЬЗАК, напівлежачи у ліжку, править папери, входить КНОТЕ з різними мікстурками.

БАЛЬЗАК. Доброго здоров'я, пане Кноте.

КНОТЕ. А як здоров'я нашого пацієнта?

БАЛЬЗАК (*продовжуючи працювати*). Нічого, лікарю, помалу. (*Відкладає папери*). Як ми і домовилися, відтепер я п'ю по три філіжанки кави на день... Але біль у шлунку все не минається і вже мене замучив...

КНОТЕ (*готує якісь ліки*). Було б найліпше відмовитися від кави взагалі. Особливо з вашим серцем.

БАЛЬЗАК. Ні-ні, це неможливо, без кави я просто помру. А так ще, може, протягну...

КНОТЕ (*іронічно*). Звідкіля такий песимізм? А якже про-роцтво Балтазара?

БАЛЬЗАК. Балтазар казав це Бальзаку, а Бальзак без кави – не Бальзак.

КНОТЕ (*обстежує його*). Так, жили й надалі набрякають... Гаразд, а чи з'їдаєте ви натщесерце лимон? (*БАЛЬЗАК заперечно хитає головою. КНОТЕ дає йому ліки*). Випийте ось це.

БАЛЬЗАК (*випиває з відразою на обличчі*). Невже у мене таке задоволене обличчя, що ви весь час намагастесь мор-дувати мене цими лимонами?

КНОТЕ. Не будьте дитиною, пане де Бальзак. Ви знаєте, що за останніми свідченнями медицини лимон – дуже ефективний засіб від багатьох недуг...

БАЛЬЗАК. Знаю-знаю, але від одного вигляду лимону мене проймає така відраза, що здається, ніби я помираю... А вже коли спробую, то вивертає так, що...

КНОТЕ. У вас занадто працює уява...

БАЛЬЗАК. Ні, це спадкове. В нашій сім'ї ніхто не любив лимонів.

КНОТЕ. Я ж його не любити прошу, а їсти. Це ліки. Але якщо ви сумніваєтесь у моїй кваліфікації як лікаря...

БАЛЬЗАК. Ні-ні. (*Утримує його за руку*). Я вас дуже ціную як лікаря і як співрозмовника. Оці ваші зауваження про роль зла надзвичайно цікаві і наштовхнули мене на нові ідеї...

КНОТЕ (*сідає біля нього*). Скажіть, а хто є найбільш підвладний силам зла?

БАЛЬЗАК (*знижує плечима*). Той, хто досягає найвищої влади, звичайно.

КНОТЕ (*схоплюється*). Тоді як вашим кумиром може бути Наполеон, який утопив Францію і всю Європу в морі крові!

БАЛЬЗАК. Я ніколи не приховував, що я прихильник силь-ної влади, влади однієї людини. Але такої, яка є втіленням енергії своєї нації! Як Наполеон.

КНОТЕ. Котрий у підсумок отримав своє Ватерлоо.

БАЛЬЗАК. Він програв. Але спромігся розбухати можуть Франції, а разом із нею – всю запліснявілу Європу, яка після нього стала зовсім іншою!

КНОТЕ. Обережно, вам не можна хвилюватися. (*Насмішувато*). Я чув, ви маєте його скульптурку з підписом: «Те, що він не доробив своїм мечем, я завершу пером». Ви вважаєте себе Наполеоном від літератури?

БАЛЬЗАК. Ні, я не Наполеон...

Хоче підвестися, але КНОТЕ зупиняє його.

КНОТЕ. Обережно, не робіть різких рухів, не підводьтеся.

БАЛЬЗАК (*безсило падає на подушку*). Я – Прометей...

КНОТЕ. Браво. Ви неперевершений фантазер, пане де Бальзак. У ваших творах ви реалістичніші, ніж у розмовах...

БАЛЬЗАК (*погаслим голосом*). Письменник задовольняє певний попит суспільства. Я пишу на замовлення...

КНОТЕ (*з іронією*). В такому разі, якщо ваш талант і слава купуються за гроші, то чим фах письменника відрізняється від інших продажних професій?

БАЛЬЗАК. А хіба Россіні думав про славу, коли писав за сто екю «Севільського цирюльника»? Ні, він думав про шматок хліба, як і я. Але попри залежність, ми вкладаємо у творіння душу і намагаємося зробити цей світ трохи кращим...

КНОТЕ. Залежність... Напевно, якби ви одружилися із заможною жінкою, то отримали б цю незалежність... Скажіть відверто, адже фактор багатства вирізняє Евеліну Ганську поміж усіх жінок?

БАЛЬЗАК. Евеліна належить до тих прекрасних створінь, які дарують натхнення... Ви, напевно, чули, що і її сестра Кароліна Ржевуська була музою Міцкевича і Пушкіна. Це ж рід дивовижних жінок...

КНОТЕ. Я чув поголос, що пані Ржевуська була не лише коханкою опальних поетів, а ще й агентом таємного жандармського управління у сумнозвісного Бенкендорфа. Тож не певен, чи це містична випадковість...

БАЛЬЗАК (*спохмурнів*). Навколо яскравих людей завжди рояться невірогідні чутки.

КНОТЕ. Можливо, але диму без вогню не буває... І до того ж, обдаровані Божою ласкою люди мусять служити своєму таланту, а не віддаватися пристрастям, за які рано чи пізно караються... Згадайте того ж Пушкіна...

БАЛЬЗАК. Великі пристрасті в житті так само рідкісні, як і шедеври в мистецтві.

КНОТЕ. Пристрасті гублять талант і нерідко роблять когось жертвою.

БАЛЬЗАК. Священною жертвою, Кноте, священною... Ви вже закінчили з процедурами?

КНОТЕ. Так, якщо у вас немає якихось побажань...

БАЛЬЗАК (*гостро і холодно*). Немає. Дякую вам і прошу залишити мене на самоті.

КНОТЕ виходить.

СЦЕНА 8

На сцені АННА і КНОТЕ. Похмурі, знервовані, зиркають з-під лоба, говорять голосним шепотом.

КНОТЕ. Анно, мені здається, ви мене уникаєте. Що сталося?

АННА. А мені, шановний лікарю, здавалося, це ви тікаєте від мене і натомість надокучаєте своїми розмовами вщент розбитому Бальзаку.

КНОТЕ. Тепер вам уже шкода його?

АННА. Так. Мені прикро, що я стала причиною його хво-роби.

КНОТЕ. Не карайтеся так, Анно. Як лікар можу запевнити, що хвороба давно чатувала на нього, і те, що так сталося – збіг обставин.

АННА. В такому разі, ви винні не менше, а то й більше.

КНОТЕ. Давайте не будемо сваритися. Такого повороту ніхто не міг передбачити. Все йшло за планом. Ви чудово зіграли. Ми майже розвели їх... Якби не ця жалість...

АННА (*з серцем*). І чого досягли? Тепер вона доглядає його незгірш за няньку, а зі мною говорить крізь зуби. І найголовніше – навіть словом не згадує цей епізод! От що мене непокоїть.

КНОТЕ. І все через цей невчасний серцевий напад!

АННА. Скажіть, а він насправді... тяжко хворий? Може, все вирішиться саме по собі...

КНОТЕ (*пильно дивиться на неї*). Скажу чесно, не знаю.

АННА. Тепер ваш вихід. Я вмиваю руки.

Двері відчиняються, входить ЕВА з листом у руках, обводить усіх насмішкватим поглядом.

ЕВА (*іронічно-врочисто*). Можете привітати мене. Нарешті ми отримали дозвіл його імператорської величності на шлюб російської підданої, себто мене, і французького громадянина Оноре де Бальзака!

Пауза.

КНОТЕ. Мої вам найщиріші вітання.

Схиляється в поцілунку до руки ГАНСЬКОЇ.

АННА (*холодно*). Вітаю вас, мамо.

Підходить і цілує її.

ЕВА. Піду поділюся приємною новиною з Оноре, споді-ваюся, добра звістка прискорить його одужання.

КНОТЕ. Перепрошую, але перед тим я хотів переговорити з вами, якщо дозволите.

ЕВА. Це з приводу самопочуття пана Бальзака?

КНОТЕ. Так, саме з цього приводу.

Кидає виразний погляд в бік АННИ і рвучко опускає очі до-долу.

АННА. Напевне, за таку новину варто випити шампанського, мамо?

ЕВА. Так, піди накажи слугам, Анно.

АННА хутко виходить, КНОТЕ нервово ходить по кімнаті.

ЕВА (*сiдає*). Я слухаю вас.

КНОТЕ. До речі, як ваша подагра?

ЕВА. Як і належить подагрі, робить свою чорну справу. Боюсь, ваше лікування вже не дає того ефекту.

КНОТЕ. Змушений констатувати, що відбулося звикання...

ЕВА (*з серцем*). Невже медицина спроможна лише кон-статувати?

КНОТЕ. Я дізнався про один старовинний, дуже простий, але ефективний засіб. Правда, не вельми приємний...

ЕВА. Кажіть, який вже засіб. Я вже на все згодна.

КНОТЕ. Полягає він у тому, щоб поставити ноги у недорізане поросля, доки воно ще тіпається в судомінах. І через три-чотири сеанси ви забудете, як звалася хвороба.

ЕВА. Три-чотири? Здається, жодного я не витримаю. Останнім часом ви стали зовсім нестерпні, Кноте...

КНОТЕ (*ображено низує плечима*). Проте по допомогу ви завжди звертаєтесь до мене, зважте, до мене...

ЕВА. Здається, ви хотіли сказати щось про Бальзака.

КНОТЕ (*ходить колами*). Я не знаю, з чого почати...

ЕВА. Невже так погано?

КНОТЕ (*киває головою*). Звичайно, я не Бог, і надія вмирає останньою. Я роблю і робитиму все, що мені під силу. Але якщо вас цікавить моя думка як фахівця...

ЕВА. Скільки?

КНОТЕ. Не розумію?...

ЕВА. Скільки йому лишилося?

КНОТЕ. Місяць-два, можливо, півроку... Але яких...

ЕВА. Боже...

Ледь стримує сльози.

КНОТЕ (*кидається до неї*). Якби не цей дозвіл, я б не говорив вам цього. І я б ніколи не наважився відмовляти вас від цього кроку. Але зараз... (*Знову починає ходити колами*). Я б нікому не побажав такого медового місяця, навіть лютому ворогу. Не беріть на себе більше, ніж ви можете витримати, Евеліно... Тепер це втратило будь-який сенс. Дай Бог, щоб я помилився. Ви можете трохи зачекати і не показувати йому дозвіл?.. А там буде видно...

ЕВА (*зі сльозами на очах*). Що буде видно?! Невже ви не розумієте, що тепер я не можу, не маю права його покинути. Це мрія його життя. Невже я зможу відмовити в останньому проханні вмираючому? Чого б це мені не коштувало... (*Рішуче підводиться і збирається йти*). Я зараз же його повідомлю.

КНОТЕ. Стривайте, Евеліно. Я ще не все сказав. З його діагнозом трапляються суїцидальні настрої.

ЕВА. Які настрої?

КНОТЕ. Суїцидальні – спрямовані на самогубство... В цьому стані для нього небезпечні будь-які хвилювання.

ЕВА. Навіть радісні?

Хреститься і рішуче виходить.

СЦЕНА 9

БАЛЬЗАК лежить у ліжку, щось пише, кидає байдужий погляд у вікно і раптом помічає щось надзвичайне, тулиться до вікна, починає махати руками, але його не помічають.

ОНОРЕ. Агов, дайте йому спокій! Не чують, от чортівня. (*Кватирка є лише нагорі, і він намагається видряпатися на підвіконня, замість того щоби відчинити її і крикнути, розчиняє вікно*). Залиште його, не чіпайте, бісові діти!

В цей момент чути стукіт, але БАЛЬЗАК, захоплений подіями внизу, не чує його. Заходить ГАНСЬКА, бачить його на підвіконні і завмирає од жаху, що він намагається стрибати.

ГАНСЬКА. Норе, милий, що ти там робиш?

ОНОРЕ (*повертається, засоромлений зі власного вчинку*). Я – нічого... Я зараз зістрибну...

ГАНСЬКА (*рвучко*). Ні! Не роби цього! Я прошу тебе, благаю!

ОНОРЕ (*здивований*). А що, лишатися тут?

ГАНСЬКА. Краще тут. Все буде добре, Норе.

ОНОРЕ. Так, звісна річ, я просто думаю, що там унизу може статися непоправне...

ГАНСЬКА. Навіщо ти так лякаєш мене, Норе? Не будь жорстоким. Я люблю тебе.

ОНОРЕ. І я люблю тебе, мила. Але, може, я все-таки зістрибну, га?

ГАНСЬКА. Ні, стій. Заради мене!

ОНОРЕ. Якщо заради тебе, то звичайно, мені не важко. Але там унизу...

ГАНСЬКА (*скоромовкою*). Ні, не повертайся! Не дивися вниз! Не думай про це. У твоєму стані таке трапляється, але це минеться. Я розумію, ти відчуваєш провину переді мною...

ОНОРЕ. Життям присягаюся, я кохаю лише тебе, вовчихо! Це було непорозуміння. Я можу довести тобі...

Кидає погляд униз.

ГАНСЬКА. Ні, не треба доводити! Я вірю, я прощаю тобі. Тільки стій там.

ОНОРЕ (*виструнчується*). Стою.

ГАНСЬКА. І не хвилюйся. Тобі не можна хвилюватися.

ОНОРЕ. Не хвилююсь. Мені вже байдуже, що з цим годинником, біс із ним.

ГАНСЬКА. Яким годинником?

ОНОРЕ. Так, нічого, там дворові діти скоро рознесуть мій годинник, точніше, твій.

ГАНСЬКА. Та хто їм дозволив?!

Хоче кинутися до вікна.

ОНОРЕ (*зупиняє її жестом*). Не хвилюйся. Тобі теж не можна хвилюватися.

ГАНСЬКА. Але ж годинник...

ОНОРЕ. Біс із ним. У мене сьогодні таке свято...

ГАНСЬКА. О, ти вже знаєш? Від кого?

ОНОРЕ. Що знаю?

ГАНСЬКА. Що прийшов дозвіл на наш шлюб від імператора?

ОНОРЕ. Вовчищенко...

Робить крок до неї, простягаючи руки, і падає з підвіконня, забувши, що він не на підлозі.

ЕВА. Норе!

Підбігає до нього, він лежить із заплученими очима, вона нахилиється над ним, і в цей момент він розплющує одне око, притягує її до себе і цілує, вона пручається.

ЕВА. Боже, яка ти ще дитина, Норе...

ОНОРЕ. Я просто щасливий!

ЕВА. Ти не забився, милий?

ОНОРЕ. Подумаєш, якась гулька. (*Обмацує голову*). Як можна думати про якусь там гульку... напередодні весілля.

ЕВА. Не все так просто. Я хотіла б поговорити з тобою серйозно.

ОНОРЕ. Ти лякаєш мене, чому такий жалобний тон у такий радісний день?

ЕВА (*підводиться*). Сідай. Я хочу знати, на що я йду, і йти з відкритими очима. Скільки у тебе боргів?

ОНОРЕ. А, ти про це? (*З нафосом*). Не хвилюйся, тепер я працюватиму з подвійною силою і писатиму роман за романом, книгу за книгою, але примушу суспільство платити мені стільки, скільки я заслуговуюю!..

ЕВА (*уриває його*). Скажи, в Парижі ти ховався від кредиторів під чужим іменем?

ОНОРЕ. Від кого ти це чула?

ЕВА. Це не має значення. Це правда?

ОНОРЕ. До якоїсь міри...

ЕВА. Куди пішли ті сто тисяч, які я позичила тобі роз-рахуватися з боргами?

ОНОРЕ. Я витратив їх на будинок у Парижі.

ЕВА (*з докором*). Навіщо, Норе?

ОНОРЕ. О, ти не була там, Ево! Правда ззовні він трохи задовгий і непоказний, але всередині – просто чудо! Я так умеблював його, це справжній палац! (*Захоплено*). Я не казав тобі, бо хотів зробити сюрприз. Це наше гніздечко, і воно чекає на тебе. Ти побачиш, Ево, я все зробив там для тебе. Знаєш, там є навіть капличка, справді, як у королеви...

ЕВА. Я все зрозуміла, ти не розрахувався, а набрав ще більших боргів. Скільки точно?

ОНОРЕ (*махнув рукою*). Якщо чесно, то я вже й сам не знаю. Але я обіцяю тобі...

ЕВА. Не треба. Я просто хотіла знати все як є. І від тебе.

ОНОРЕ. Ти сердися на мене, вовчице?

ЕВА. Я вже давно навчилася приймати людей такими, якими вони є. Я хочу, щоб поміж нами не було непорозумінь. Я теж мушу відкритися, що я обманувала тебе стільки років...

ОНОРЕ (*з тривогою*). Про що ти?

ЕВА. Я видавала себе на шість років молодшою, ніж є насправді... Я вже стара для тебе.

ОНОРЕ (*полегшено сміється*). Вовчєня ти моє коханє, будь старою скільки тобі завгодно, не на шість, а на шістдесят років, тільки люби мене.

ЕВА. Нєвжє ти не сердишся на мене?

ОНОРЕ. Звісно, нї. Хїба це має значєння? (*Обіймає її*). Раз у нас уже пішов час вивалювання кістяків з усіх шаф, я хотїв спитати тебе про Віктора-Оноре. Ти вважаєш мене винуватим у його загибєлі? Я завжди боявся говорити про це...

ЕВА. По-перше, Вікторія, це була дівчинка, а по-друге, в цьому нїхто не винєн.

ОНОРЕ. Але якби я не послав тебе в ту мандрівку, все могло бути інакше...

ЕВА. На все воля Божа. Я не винуватила тебе. Ти це хотїв знати?

ОНОРЕ. Ти неймовїрна жїнка, Евелїно. Пробач... Коли я вперше попросив твоєї руки, а ти відмовила, я почувався як оглухий Бєтховєн, як осліплий Рафаєль, немєв Наполеон, що втратив усіх солдатїв при Березинї... Ти станєш моєю жїнкою, чужозємко... (*Чути стукїт у дєверї*). Заходьте.

З'являєтьсє КНОТЕ.

КНОТЕ. Анна отруїлася...

ЕВА. О Боже, де вона?

КНОТЕ. У себе. (*ЕВА вїбїгає за сцену, КНОТЕ за нею, на порозї, помітивши, що БАЛЬЗАК теж має намір вїгти*). А вам я виходити не раджу.

Виходить.

СЦЕНА 10

АННА лежить на лїжку, входить ГАНСЬКА.

ЕВА (*підходить і сїдає бїля неї*). Це я, доню. Як ти почувашся?

АННА (*слабким голосом*). Для чого ви мене рятували? Не варто було...

Відвертаєтьсє.

ЕВА. Що сталося, Анно?

АННА. Я не хочу жити...

ЕВА. Ти можєш менї пояснити, що відбуваєтьсє?

АННА. Ранїше у мене була надїя, але тепєр усьому кїнець...

ЕВА. Нїчого не розумїю. Чому кїнець?

АННА. Дозвїл – це кїнець. Це може видатись вам неймовїрним пїсля всього, що я казала, але я кохаю його...

ЕВА. Кого?

АННА. Бїльбоке...

ЕВА (*полегшено зїтхас*). Як ти мене налякала! Слава Богу, це лише твої вїтївки...

АННА (*ображено*). Ви вважаєте це вїтївкою? Я не засуджую його, я – шлюбна жїнка, і у нього просто немає іншого виходу – всї ці борги...

ЕВА. Що ти говориш? Ти загралася, Анно. Ти хочєш сказати, що він хоче одружитися зї мною через свої борги?

АННА. Пробачте, мамо, я не хотїла робити вам боляче. Але й він не винуватий... І я не маю іншого виходу... Навїщо ви мене рятували – так було б кращє для всїх...

ЕВА (*рїшучє підводиться*). Гаразд.

Повертаєтьсє і виходить, АННА підводиться на лїктях, здивовано дивлячись у бїк матерї, ГАНСЬКА за мить повертаєтьсє зї склянкою з рїдиною, АННА тут же відкидаєтьсє на подушки.

ЕВА. То ти хочєш завершити задум? Прошу – я надам тобі можливїсть.

Ставить перед нею склянку.

АННА (*перелякано*). Це – отрута?

ЕВА (*їронїчно*). Твій омрїяний напїй, чи не так?

АННА (*трагїчним голосом*). І ви так спокїйно пропонуєте його менї?

ЕВА (*знизує плечима*). Якщо ти вїрїшила, я все одно не зможу тебе зупинити...

АННА. Я нїкому не потрібна в цьому свїтї... Простїть мене і не тримайте на мене зла. Моя провина – лише в тому, що я кохала... Який цей свїт жорстокий і холодний...

ЕВА. Але ти, я бачу, не поспїшаєш його покинути?

АННА. Я піду... Але я не хочу, щоб ви брали на себе гріх, мамо...

ЕВА. Ти переграєш, Анно. Я не вірю тобі.

АННА. Не вірите, що через кохання можна піти з життя?

ЕВА. Я не вірю, що моя дочка, моя красуня і дотепниця, моя кмітлива дівчинка – і раптом така дурепа...

АННА. Що?!

ЕВА. Дурепа тому, що думала обдурити власну матір. Анно, я навчилася відрізняти, коли ти обманюєш, ще до того, як ти навчилася говорити... Щоб ти наклала на себе руки через якогось чоловіка? В житті не повірю в таку дурницю. Ти – моя кров, доню.

АННА (*розгнівано*). Але ж ви хотіли отруїти мене через якогось чоловіка! Мене, єдину дочку!

ЕВА (*її голос затремтів*). Анно, невже ти насправді подумала, що це отрута? Це просто вода...

АННА все зрозуміла, жінки кидаються одна одній в обійми.

АННА. Мамо, простіть мені.

ЕВА. Дурненька, для чого ти влаштувала цей маскарад? Для чого рвеш моє серце?

АННА. Мамо, мені боляче дивитися, як вас обманюють, як використовують... Адже про гроші – це все правда... Схаменіться... Ви ставите на кін і моє, і своє майбутнє – заради чого? Заради кого? Ви ж бачили...

ЕВА (*відступається*). Я дорого заплатила за те, що маю. І можу дозволити собі робити з грішми, що захочу – навіть топити ними камін. Це моє право.

АННА. От і не віддавайте це право. Що вам дає цей шлюб? Подумайте, мамо...

ЕВА. Анно, я відпишу тобі всі землі і мастки, залишивши за собою лише частину ренти і готівку. Тепер ти задоволена? Ти цього хотіла?

АННА. Мамо, я безмежно вдячна, але я не хочу, щоб ви йшли на такі жертви.

ЕВА. Дурниці. Це моє рішення, добре зважене і свідоме. Я хочу, щоб ти мала власну голову на плечах. Не довіряй безоглядно справи своєму чоловікові. Інакше він спустить усе. І взагалі, нікому не довіряй. Розумієш мене?

АННА. Про що ви?..

ЕВА. Доню, думаєш, я не знаю, звідки вітер дме? А до речі, ти знаєш, чому він усе це закрутив?

АННА. Хто і що закрутив? Ви говорите загадками.

ЕВА. Кноте закоханий у мене. Бідолашний, здається, він до останнього не втрачав надії.

АННА. Кноте?! Не може бути.

ЕВА. Невже ти не здогадалася? До речі, я призначаю його економом у Верхівні.

АННА. Знаючи про це?

ЕВА. Звичайно, ошукувати він не буде. Кноте діловий і метикуватий, в господарстві – йому ціни немає. Це тобі не твій Жоржик.

АННА (*з докором*). Мамо...

ЕВА. Все. Я йду. І чекатиму на тебе у вітальні.

ГАНСЬКА виходить. АННА підводиться з ліжка.

Затемнення.

СЦЕНА 11

За сценою чути збуджений галас і метушно, які передують урочистостям шлюбної учти. Чути відгомін весільних пісень. На сцену виходить БАЛЬЗАК, дуже блідий, одна рука не рухається, він підходить до уявного дзеркала, говорячи із залю. Хочє поправити зачіску хворою рукою, забувши, що це боляче, кривиться, підморгує своїй подобизні.

БАЛЬЗАК (*іронічно*). Норе, Норе, на яку руїну ти перетворився? Зберися. Сьогодні твоє свято, свято, якого ти чекав вісімнадцять років... Ще одна перемога, можливо, найбільша перемога, Наполеон ти бісовий! Де твій бойовий дух? Нічого, тепер ми повоюємо, правда, пане де Бальзаку? Скільки ще вершин здолати... Он та ж сама Академія. Хоча ні, до біса цю Академію, коли вона бере до себе якихось недолугих нездар. Писати, писати і ще писати, тільки б сили вистачило. Сила... Знаєте, один мій друг якось сказав мені, якби я чинив так само розумно, як описую в книжках, то вже давно був би найбагатшою людиною в Європі. І – не був би Бальзаком. Бо Бальзак усе робить навпаки. От і з цією шагреневою шкірою. Знав же, що доведеться платити, і хотів, ще й як хотів! (*Враз серйозно*). У цьому сенс життя – мати великі бажання. І головне – їх здійснювати. От із чого все почалося? Бог забажав створити Землю... Але в кожного бажання – своя ціна. За людину – сатана... А я ніколи не торгувавсь, панове. Ні, я завжди прагнув найдорожчого...

Входять АННА і КНОТЕ, сміючись над якимось жартом останнього, трохи згодом входить ГАНСЬКА, теж бліда і трохи сумна, але надзвичайно гарна.

АННА. Ось де ви ховаєтесь. Ваша наречена вже хвилюється, де це ви поділися.

БАЛЬЗАК. Прощаюся з вільним парубоцьким життям наодинці з дзеркалом.

АННА (*помічає ГАНСЬКУ*). Мамо, ви неперевренені сьогодні.

КНОТЕ. Отже, панове, в дорогу. Шлях до Бердичева неблизький. А потім ще й до Києва.

ЕВА (*втомленим голосом*). Скрізь такі розбиті дороги, що я навіть не уявляю, як ми це витримаємо...

АННА (*по-змовницькому презирається з КНОТЕ і говорить урочисто*). Дорога мамуню і любий Оноре, ми приготували невеличкий сюрприз. Полягає він у тому, що кожен із нас візьме свій улюблений твір пана Бальзака, аби стояти з ним під час вінчання.

БАЛЬЗАК. Цікаво, цікаво. Здається, це вже якийсь культ Бальзака. І хто що візьме?

АННА. Я – п'єсу «Школа сімейного життя». (*Виймає книгу*). Вона мені страшенно подобається.

БАЛЬЗАК. Попри її сумний фінал, де двоє розлучених закоханих втрачають розум і вже ніколи не спізнають одне одного?

АННА. Але скільки в ній драматизму! Я вже мрію побачити її на сцені.

БАЛЬЗАК (*сумно*). Писати для театру – це однаково, що погодитися на божевільне життя. Тому, можливо, драматургам так вдаються сцени божевільня... А ви, шановний Кноте, чим мене втішите?

КНОТЕ. Тим, чим ви вразили увесь світ. Найкращий з ваших романів.

БАЛЬЗАК. І це, звичайно, «Луї Ламбер»?

КНОТЕ. Ні, це «Втрачені ілюзії».

БАЛЬЗАК (*пауза*). Може бути... Там є одна дуже зворушлива сцена, де коханець померлої дівчини пише поруч із покійницею веселу пісеньку, аби розраховатися за її похорон...

ЕВА (*уриваючи його зажуреність*). Тільки я нічого не знала про цей задум, але теж прихоплю вашу книгу. Як донька не лише поневоленої землі, як ви писали у посвяті, а й поневоленої своїм Оноре, я триматиму «Модесту Міньйон».

АННА. Браво!

Плескає в долоні.

КНОТЕ (*в тон*). Бравіссімо.

ЕВА. Треба поспішати, аби не спізнитися на вінчання.

БАЛЬЗАК. Не хвилюйтеся, без нас не почнуть.

Вибухи сміху.

ЕВА (*підводиться*). Годі вже, перед вінчанням недобре сильно сміятися.

БАЛЬЗАК. Чому? Це ж не перед похороном...

Неприємна загальна пауза.

КНОТЕ (*визирнувши у вікно*). Екіпажі готові.

Всі виходять.

ЕПЛОГ

По вітальні ходить КНОТЕ. Зупиняється біля великого годинника. Він виймає скрипку і намагається видобути якийсь звук смичком, але звук той виходить скрипучо-неприємним.

КНОТЕ. Господи, яка нудьга! (*Відкладає скрипку і звертається до годинника*). Бальзак привіз сюди не просто годинник, а інший час... Годинник схожий на серце: цок-цок, цок-цок. Вже рік, як серце його зупинилося, а цьому де-рев'яному одороблу (*б'є рукою об годинник*) байдуже, він іде собі та йде... Справді, рівно рік. Може, в цьому і моя провина. (*По-змовницькому*). Але не в лікуванні, ні... Ця жінка... (*З серцем*). От, пропав чоловік ні за цапову душу! Дивно, як можна полюбити людину, яку так щиро хотів зненавидіти?... Одно слово, геній... (*За спиною у нього з'являється АННА, спостерігає за ним*). Час спливає, годинник цокає, а мені здається, що все зупинилося. Матір Божа, яка нудьга!

АННА. Пане Кноте, і з ким це ви так зворушливо роз-мовляєте?

КНОТЕ. Анно? Я не вірю в це диво! (*Кидається до неї, але, побачивши холодний погляд, зупиняється і вклоняється шанобливо*). Пані Мнішек, я безмежно щасливий знову бачити вас у Верхівні.

АННА. І я вас, пане Кноте. Але дійсно, з ким це ви розмовляли?

КНОТЕ. Тільки не смійтеся. З годинником. Бо в маєтку, крім слуг, не лишилося жодної живої душі, щоби розрадити душу.

АННА. А як же ваші скрипки?

КНОТЕ. Скрипки, як і раніше – мовчать. Така нудьга, пані Анно...

АННА. Нудьга? Я гадала, вам вистачає клопотів з головою. (*Гостро*). Адже ви нині економ.

КНОТЕ. А, це... Так...

АННА. Щоби одразу покінчити з неприємним, покажіть мені, будь ласка, вашу конторську книгу. Зокрема розділ прибутків.

КНОТЕ. Так-так, звісно, адже ви тепер нова власниця маєтку... (*Видобуває книгу, розкриває перед АННОЮ, вона занурюється у записи*). Сподіваюся, ви надовго?

АННА. Ні, лише на два тижні. Владнаю деякі справи, і знову до Парижа.

КНОТЕ. Я все хотів розпитати вас, як усе... сталося?

АННА (*драматично*). О, найжахливішою була перша ніч, коли матінка з Бальзаком добулися до Парижа. Уявляєте, Бальзаків слуга збожеволів. Забарикадувався в домі й нікого не пускав. Вони простояли під зливою цілу ніч. Довелося навіть викликати поліцію. Кошмар!

КНОТЕ. Справді, неприємно.

АННА. До самої смерті моя благочинна матінка невід-ступно була біля нього...

КНОТЕ. Так-так, я читав про це в газетах, як і про те, що графиня виплатила всі борги.

АННА. Так, борги були значно більші, аніж гадалося. Тому мене й непокоять прибутки... (*Нарешті збагнувши значення цифр*). Але це що, все?

КНОТЕ. На жаль, цього року був неврожай. Ціни на пшеницю впали. І ще дві пожежі.

АННА (*холодно*). Я вас шаную, пане Кноте, але якщо ви отак ведете справи, боюсь, нам доведеться переглянути рішен-ня про призначення вас економом.

Ляскає, закривши конторську книгу.

КНОТЕ. Воля ваша, пані Мнішек. Мені можна збирати речі?

АННА. Ні-ні, ви не так зрозуміли. Я ще даю вам шанс. (*Вже м'якше*). Ви ж бачите, нам конче необхідні гроші.

КНОТЕ. Я роблю все, що мені під силу. Будуть ще якісь розпорядження?

АННА. Так, замовте обід на дві персони.

КНОТЕ (*з надією*). Приїде графиня Ганська?

АННА. Обід для мене і для вас. І не Ганська – а пані де Бальзак.

КНОТЕ. Перепрошую, переплутав. То чи не збирається графиня повернутися?

АННА. Не думаю. Навряд. До того ж, у неї новий роман.

КНОТЕ (*пауза*). І хто ж цей щасливий обранець?

АННА. Чи то художник, чи то письменник. Знаєте, у цьому богемному Парижі так важко з цим розібратись. Знаю лише, що він молодший від неї.

КНОТЕ. Навіть геніям буває важко де в чому розібратися. Що вже казати про нас, простих смертних.

АННА. Лише не так смутно, Кноте. Життя триває. Піду перевдягнуся до обіду.

КНОТЕ. Так, я накажу слугам... (*АННА виходить*). Новий роман. От і все. Скільки разів у своїх романах Бальзак писав, як людина мріє про любов. І ось, нарешті, здається, вже досягає щастя, протягне руку, а воно зникає... (*Прямує з кімнати*). Ох, якби він щоранку з'їдав по лимону, хоча б трішечки лимону...

Йде з кімнати. Затемнення.

ЗАВІСА